

NEMIS MAQOLLARI TADQIQINING DASTLABKI BOSQICHLARI**Kodirova Dilnoza Mamadiyarovna**

Samaraqand davlat chet tillar instituti mustaqil izlanuvchisi.

fraudilka@mail.ru Tel: 998970198206

Annotatsiya. Ushbu maqolada nemis maqollarining tadqiq etilish tarixiy bosqichlari, ularni to'plash va yozib olish jarayonlari hamda dastlabki nazariy qarashlar yoritiladi. Nemis xalq og'zaki ijodining eng muhim janrlaridan biri bo'lgan maqollar til, madaniyat va xalq dunyoqarashini o'rganishda muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, maqolshunoslikning ilk bosqichlari zamonaviy lingvokulturologik tadqiqotlar uchun asos bo'lib kelgani ko'rsatib o'tiladi.

Kalit so'zlar: nemis maqollari, maqolshunoslik, xalq og'zaki ijodi, dastlabki bosqich, lingvokulturologiya.

НАЧАЛЬНЫЕ ЭТАПЫ ИССЛЕДОВАНИЯ НЕМЕЦКИХ ПОСЛОВИЦ

Аннотация. В данной статье освещаются исторические этапы изучения немецких пословиц, процессы их сбора и записи, а также ранние теоретические подходы. Пословицы, как один из важнейших жанров немецкого устного народного творчества, служат важным источником для изучения языка, культуры и народного мировоззрения. Также показано, что начальные этапы паремиологии стали основой для современных лингвокультурологических исследований.

Ключевые слова: немецкие пословицы, паремиология, устное народное творчество, начальный этап, лингвокультурология.

THE INITIAL STAGES OF THE STUDY OF GERMAN PROVERBS

Annotation. This article explores the early stages of research into German proverbs, focusing on their historical development, methods of collection and documentation, and the initial theoretical perspectives. As one of the most significant genres of German folk oral tradition, proverbs serve as an important source for studying language, culture, and the worldview of the people. The article also shows how the early stages of paremiology have served as a foundation for modern linguocultural studies.

Keywords: German proverbs, paremiology, folk oral tradition, early stage, linguoculturology.

Kirish. Maqollar insoniyat tafakkurining eng qadimiy va universal shakllaridan biridir. Har bir xalqning ma'naviy boyligi va dunyoqarashi maqollar orqali o'z aksini topadi. Nemis xalq maqollari ham xalq hayoti, tajribasi va mentalitetining muhim ko'zgusi hisoblanadi. Nemis tilida maqollar qadimdan yozib olinib, to'plangan va ko'plab tadqiqotchilar tomonidan ilmiy jihatdan o'rganilgan.

Nemis maqolshunosligi bir necha bosqichlarda shakllangan bo'lib, dastlab ularni yozib olish va to'plash ishlari olib borilgan, keyinchalik esa nazariy izohlar, lingvistik tahlillar va folkloristik yondashuvlar shakllangan. XIX asrga kelib Grimm aka-ukalari ilmiy asoslangan maqolshunoslikni rivojlantirib, keyingi davrda lingvokulturologik tadqiqotlar uchun mustahkam poydevor yaratdi.

Ushbu maqolaning maqsadi – nemis maqollarining tadqiq etilish tarixidagi dastlabki bosqichlarni yoritish va ularning bugungi ilm-fan uchun ahamiyatini ochib berishdir.

Ushbu maqolada biz nemis maqollarini to'plash va yozib olishning ilk bosqichlarini ko'rib chiqamiz.

XVI asr nemis maqolshunosligining boshlang'ich davri hisoblanadi. Shu davrda yozuvchilar, tarixchilar, ruhoniylar xalq og'zaki ijodiga qiziqqa boshladilar.

- **Sebastian Franck (1541)** tomonidan yaratilgan *“Sprichwörter”* asari nemis maqollarining eng qadimgi yozma manbalaridan biri sanaladi. Bu to'plam 10 mingdan ortiq maqollarni jamlagan bo'lib, unda nemis xalqining hayotiy tajribasi, axloqiy qarashlari aks etgan.
- **Erasmus Rotterdamskiy** tomonidan yozilgan *“Adagia”* asari esa lotin maqollarini to'plagan bo'lsa-da, nemis madaniy muhitida ham katta ta'sir ko'rsatib, nemis olimlarini o'z milliy maqollarini to'plashga ilhomlantirgan.

Bu davrda maqollar ko'proq tarbiyaviy va diniy qadriyatlarni targ'ib qilish vositasi sifatida qaralgan.

Maqollar tarixini o'rganar ekanmiz nemis maqollarining tarixi *XVII–XVIII asrlarda ilmiy va amaliy yondashuvlar asosida olib borilganini ko'rishimiz mumkin.*

XVII asrda nemis maqollarini tizimli yig'ish ishlari kengaydi.

- **Georg Henischius (1601)** o'zining *“Teütsche Sprichwörter”* asarida xalq maqollarini tematik jihatdan tasniflashga uringan.
- ****Friedrich Meissner (1630)****ning ishlari ham maqolshunoslik tarixida muhim o'rin tutadi.

XVIII asrda esa nemis ma'rifatchilari maqollarga didaktik jihatdan qarash bilan bir qatorda, ularning tilshunoslik va tarixiy xususiyatlarini ham tahlil qila boshladilar. Bu davr maqollarni faqatgina “axloqiy hikmat” sifatida emas, balki madaniy meros sifatida ko'rishning boshlanish davri bo'ldi.

Nemis maqollar tarixini o'rganar ekanmiz *XIX asrda nemis maqollarining rivojiga ulkan hissa qo'shgan aka-uka Grimmlarni maqolshunosligining shakllanishiga qo'shgan hissasi beqiyos.*

XIX asr nemis maqolshunosligi tarixida burilish davri bo'ldi. Romantizm davrida xalq og'zaki ijodiga qiziqish keskin oshdi.

- **Jakob va Vilgelm Grimm** aka-ukalari tomonidan 1837 yilda chop etilgan *“Deutsche Sprichwörter”* to‘plami nemis maqolshunosligining ilmiy asoslangan yirik manbasi hisoblanadi.
- Grimm akalari nafaqat maqollarni yig‘ish, balki ularning kelib chiqishi, semantik qatlamlari, boshqa tillardagi o‘xshash shakllari bilan qiyosiy tahlil ham olib bordilar.

Shuningdek, XIX asrda maqollar lingvistika, folklorshunoslik va madaniyatshunoslikning kesishgan nuqtasida tadqiq qilina boshladi. Bu davrda maqolshunoslik mustaqil ilmiy yo‘nalish sifatida shakllandi.

Nemis maqollarining dastlabki tadqiqotlari zamonaviy lingvokulturologik izlanishlar uchun asos bo‘lib xizmat qiladi. Chunki:

1. **Maqollar yozib olindi** – ular og‘zaki ijodan yozma merosga o‘tdi.
2. **Ilk tasniflar yaratildi** – tematik va semantik guruhlash ishlari boshlangan.
3. **Ilmiy tahlilga asos solindi** – Grimm akalari va boshqa olimlar maqollarni faqat axloqiy emas, balki lingvistik va tarixiy hodisa sifatida ko‘rsatdilar.
4. **Lingvokulturologik yondashuvga yo‘l ochildi** – xalq dunyoqarashi, mentaliteti va tarixiy tajribasi maqollar orqali ifodalanishi ilmiy asoslandi.

Xulasa sifatida shuni aytishimiz mumkinki, ya‘ni nemis maqollarining tadqiqi dastlab XVI asrda yozib olish va to‘plash ishlari bilan boshlangan bo‘lsa, XVII–XVIII asrlarda ularni tizimli ravishda nashr etish va tasniflash bosqichi amalga oshirildi. XIX asrga kelib Grimm akalari tomonidan ilmiy asoslangan tahlillar olib borilib, maqolshunoslik mustaqil ilmiy yo‘nalish sifatida shakllandi.

Dastlabki bosqichlarning asosiy yutug‘i shundaki, nemis maqollari og‘zaki shakldan yozma shaklga o‘tdi, ular madaniy va tilshunoslik nuqtayi nazaridan o‘rganila boshladi va keyingi lingvokulturologik tadqiqotlar uchun poydevor yaratildi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Franck, S. (1541). *Sprichwörter*. Frankfurt am Main.
2. Erasmus von Rotterdam. *Adagia*. Basel, 1500–1536.
3. Henischius, G. (1601). *Teütsche Sprichwörter*. Augsburg.
4. Meissner, F. (1630). *Deutsch Weltbuch*. Leipzig.
5. Grimm, J. & Grimm, W. (1837). *Deutsche Sprichwörter*. Göttingen.
6. Röhrich, L. (1973). *Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten*. Freiburg.
7. Mieder, W. (2004). *Proverbs: A Handbook*. Greenwood Press.
8. Permyakov, G. L. (1988). *Основы структурной паремологии*. Moskva.
9. Honeck, R. P. (1997). *A Proverb in Mind: The Cognitive Science of Proverbial Wit and Wisdom*. Mahwah, NJ: Erlbaum.